

ZJAZDY FILOZOFICZNE W POLSCE – spotkania filozofów pol. oraz osób zainteresowanych filozofią, w ramach których referowane są wyniki badań naukowych w formie wykładów i dyskusji na określony temat.

Celem zjazdów jest prezentacja propozycji badawczych i stanowisk odnośnie do wybranych zagadnień filozoficznych, przedstawienie najnowszych osiągnięć poszczególnych szkół oraz otwarta dyskusja.

HISTORIA POLSKICH ZJAZDÓW FILOZOFICZNYCH. W ciągu 85 lat zmieniała się tematyka spotkań, założenia programowe, organizatorzy instytucjonalni, a nawet forma organizacji (podział na sekcje, grupy dyskusyjne czy imprezy towarzyszące). Historia zjazdów odzwierciedla nie tylko stan filozofii pol., ale też sytuację społeczno-kulturowo-polityczną Polski.

Pierwsze 3 zjazdy (1923, 1927, 1936) nosiły nazwę „Polski Zjazd Filozoficzny”, a głównym organizatorem był Ogólny Komitet Zjazdowy, do którego zapraszano pol. filozofów. Po II wojnie światowej, w okresie dominacji myśli marksistowskiej, władze, decydując się na organizację zjazdu w 1977, odstąpiły od tradycyjnego określenia i przyjęły nazwę „Ogólnopolski Zjazd Filozoficzny”. Zjazd w Lublinie był nadzorowany przez Komitet Nauk Filozoficznych PAN. Podobnie przy kolejnym zjeździe w 1987, z tym że organizatorzy przyjęli nazwę „Zjazd Filozofii Polskiej”. Nadając mu numer piąty, włączyli tym samym w tradycję pol. z. f. Do tradycji zjazdów przedwojennych miał nawiązywać największy w historii zjazd zwołany w Toruniu w 1995. Kolejne w 2004 i 2008 miały być kontynuacją. Od szóstego zjazdu, obok Komitetu Nauk Filozoficznych PAN, współorganizatorem było Polskie Tow. Filozoficzne, a także uniwersytety, w których obradowano.

Fakt, że Polska znajdowała się pod zaborami, nie oznaczał zastoju w życiu intelektualnym, w tym w środowisku filozoficznym. Jednakże przed odzyskaniem niepodległości zagadnienia filozoficzne i dorobek filozofów pol. mógł być prezentowany na spotkaniach naukowych zagranicą, a w kraju tylko na zjazdach przyrodników i lekarzy. W 1907 na X Zjeździe Lekarzy i Przyrodników została wyodrębniona sekcja filozoficzna, w ramach której ogłoszono 30 referatów.

Na XI Zjeździe Lekarzy i Przyrodników w czasie obrad sekcji filozoficznej ogłoszono 21 referatów. Na wniosek M. Straszewskiego, zapadła uchwała o organizacji osobnego zjazdu filozoficznego w 1914. Do

komitetu organizacyjnego zostali powołani oprócz Straszewskiego, K. Twardowski, J. Łukasiewicz, W. Weryho, I. Halpern, T. Garbowski. Wybuch I wojny światowej uniemożliwił realizację tego zamierzenia. Do idei powrócił w 1919 T. Czeżowski w artykule *Pierwszy polski Zjazd filozoficzny*. Uzasadniał konieczność realizacji wytyczonych zadań, wskazując na dokonujące się zarówno w życiu narodu pol., jak i w środowisku intelektualistów zmiany: niektórzy pol. filozofowie zmarli, powstały nowe ośrodki filozofii, m.in. Warszawski Instytut Filozoficzny, zostały powołane katedry filozoficzne na uniwersytetach w Warszawie, Poznaniu, Wilnie, także w Lublinie. Czeżowski pisał: „[...] jest rzeczą pożyteczną i potrzebną, by uczeni zajmujący się pewną gałęzią wiedzy zjeżdżali się co pewien czas dla wymiany myśli i złożenia obrazu badań i postępu swej nauki [...]. Żyjemy w dniach wielkiej przemiany, która zarówno na zapatrywaniach teoretycznych, jak i w obrębie tych wszystkich warunków zewnętrznych, które wzmagają lub hamują badania naukowe, głębokie wryje piętno. Filozofia polska, tak jak wszystkie dziedziny życia narodowego, widzi przed sobą nowe drogi rozwoju, ale równocześnie i nowe zadania” (tamże, 41–42).

I POLSKI ZJAZD FILOZOFICZNY. I Polski Zjazd Filozoficzny odbył się we Lwowie w maju 1923. O terminie zdecydował 9 V 1921 Wydział Polskiego Tow. Filozoficznego. Podobną inicjatywę podjął Warszawski Instytut Filozoficzny, o czym zostało powiadomione Polskie Tow. Filozoficzne. Ustalono, że zjazd przygotowuje Polskie Tow. Filozoficzne. Powołano Ogólny Komitet Zjazdowy, w skład którego weszli: W. Lutosławski, Łukasiewicz, W. Rubczyński, M. Sobeski oraz Twardowski.

Przemówienie powitalne wygłosił Twardowski, wyrażając nadzieję, że możliwość prezentacji i wymiany poglądów filozoficznych wpłynie na pogłębienie oraz rozwój myśli filozoficznej w Polsce. Odczyt inauguracyjny wygłosił W. Witwicki (*Z filozofii nauki*, *Przegląd Warszawski* 3 (1923) nr 24, 298). Wygłoszono 51 referatów; wystąpili: K. Ajdukiewicz, B. Bornstein, L. Chwistek, T. Czeżowski, B. Gawecki, R. Ingarden, T. Kotarbiński, W. Tatarkiewicz i in. Obrady zostały podzielone na plenarne oraz sekcyjne. Na plenarnych wygłoszono wykłady na temat wolności woli (Lutosławski i S. Trzebiński) oraz teorii czynu (Kotarbiński, M. Borowski). Odbyły się 2 posiedzenia sekcji połączonych: logiki i historii filozofii (Łukasiewicz – *O logice stoików*, *PF* 30 (1927) nr 4, 278–279); logiki oraz metafizyki i

epistemologii (Ajdukiewicz – *O stosowaniu kryterium prawdy*, tamże, 280–283). Referaty wygłoszono też w ramach odrębnych sekcji logiki, metafizyki i epistemologii, psychologii, historii filozofii i sekcji ogólnej. Ogółem w zjeździe uczestniczyło 123 uczonych, reprezentujących ośrodki ze Lwowa, Warszawy, Krakowa, Poznania Wilna i in. Dobór referentów i tematyka referatów były odzwierciedleniem stanu pol. filozofii. Zauważalny jest pluralizm orientacji, pomimo ujawniających się tendencji neopozytywistycznych i logistycznych (Ajdukiewicz, Chwistek, Łukasiewicz). Poruszano też zagadnienia z zakresu tomizmu, spirytualizmu czy mistycyzmu. Organizatorzy starali się o wszechstronną prezentację dorobku pol. filozofów. Wiele miejsca poświęcono problemom dydaktyki, psychologii uczenia, pedagogiki filozofii. Informacje na temat organizacji, przebiegu i uchwał I Polskiego Zjazdu Filozoficznego zamieszczono w *Księdze pamiątkowej Pierwszego Polskiego Zjazdu Filozoficznego (Lwów 1923)*. Wiele z wygłoszonych referatów zostało opublikowanych m.in. w różnych czasopismach naukowych, np. w „Przeglądzie Filozoficznym”, „Przeglądzie Współczesnym”, „Ruchu Filozoficznym”.

II POLSKI ZJAZD FILOZOFICZNY. Zjazd odbył się w Warszawie w dniach 23–28 IX 1927. Pod wpływem dyskusji na temat słowiańskich z. f. zdecydowano, by zaprosić przedstawicieli filozofii narodów słowiańskich. Wśród uczestników był m.in. N. A. Bierdiajew, S. Frank, R. Bujas, S. Hessen, N. O. Łoskij.

Obrady toczyły się na posiedzeniach plenarnych, którym przewodniczyli Twardowski, Rubczyński, Znaniecki, Czeżowski, Łukasiewicz, i w siedmiu sekcjach: historii filozofii, metafizyki i epistemologii, semantyki, logiki, filozofii przyrodoznawstwa, estetyki, psychologii. Wygłoszono ogółem 70 referatów, uczestniczyło 147 uczonych, reprezentujących ośrodki z Warszawy, Poznania, Lwowa, Krakowa, Pragi, Wilna, Berlina i in. Z krytyką dotychczasowej filozofii oraz z nowym programem jej uprawiania wystąpił J. Łukasiewicz w referacie inauguracyjnym *O metodę filozofii* (PF 31 (1928) nr 1–2, 3–5). W czasie dyskusji polemicznie odniesiono się do tez Łukasiewicza, zarzucając mu m.in. niesprawiedliwą ocenę zarówno filozofii jako całości, jak i poszczególnych jej dziedzin (P. Pręgowski, E. Erdmann, H. Jakubanis i in.). Drugi referat *Zadanie syntezy filozoficznej* wygłosił F. Znaniecki, wskazując na niekorzystny dla filozofii rozdział syntezy aksjologicznej i genetycznej

(przeciwstawienie świata wartości światu istnienia, kultury naturze). Z dziesięciu wystąpień plenarnych 4 wygłosili goście z zagranicy, np. na temat stanu filozofii słowiańskiej I. Mirczuk, a Bierdiajew poruszył zagadnienie wolności – wystąpienie było żywo dyskutowane.

O ile I Polski Zjazd Filozoficzny miał w przeważającej części za zadanie tworzenie i konsolidację środowisk filozoficznych, to II Polski Zjazd Filozoficzny posiadał raczej charakter metodyczno-systematyzujący. W referatach ujawniły się umiejętności analityczno-precyzujące reprezentantów szkoły lwowsko-warszawskiej. Niektóre z przedstawionych wówczas referatów do czasów współczesnych mają charakter prekursorski i odkrywczy (np. B. Bornsteina, S. Leśniewskiego). Ponadto, uczestnicy rozpatrzyli wnioski poddane pod obrady, np. Twardowskiego dotyczący propedeutyki filozofii. Materiały zjazdowe opublikowano w *Księdze pamiątkowej Drugiego Polskiego Zjazdu Filozoficznego (Warszawa 1927)*, a niektóre referaty ogłoszono drukiem w czasopismach filozoficznych.

III POLSKI ZJAZD FILOZOFICZNY. Spotkanie naukowe filozofów odbyło się w Krakowie w dniach 24–27 IX 1936. Filozofia pol. przeżywała wówczas prawdziwy rozkwit (wielokierunkowość rozważań, specjalistyczne pisma, na łamach których toczyły się dyskusje na temat podstawowych problemów filozoficznych, plany dalszego rozwoju). Odbiciem tego stanu był III Polski Zjazd Filozoficzny, którego temat przewodni brzmiał: „Współczesne prądy w nauce a potrzeba syntezy filozoficznej, ze szczególnym uwzględnieniem stosunku logiki do filozofii”. Zgłoszono 105 referatów, wygłoszono ponad 90. Zjazd podzielono na posiedzenia plenarne i sekcyjne. Wydzielono 6 sekcji: historii filozofii, teorii poznania i ontologii, logiki, estetyki, socjologii i etyki, psychologii. W stosunku do poprzedniego zjazdu przybyły dwie nowe sekcje: etyczno-socjologiczna i estetyczna. Zdaniem organizatorów, świadczyło to o rozszerzaniu w Polsce zasięgu dociekań filozoficznych na problemy istotne w ludzkiej kulturze. Odczyt inauguracyjny *Okresy filozofii europejskiej* (PF 39 (1936) nr 4, 323–324) wygłosił W. Tatarkiewicz. Na posiedzeniu plenarnym pierwszy wystąpił Łukasiewicz z wykładem *Co dała filozofii współczesnej logika matematyczna?* (tamże, 325–326), wywołując dyskusję na temat zastosowania w filozofii metody logiki matematycznej oraz czy logika Arystotelesowska się zdezaktualizowała. W dyskusji wzięli udział m.in. A. Żółtowski, R. Ingarden, H. Mehlberg, J. M. Bocheński. Zainteresowaniem

cieszyły się odczyty z zakresu problematyki aksjologicznej, społecznej i logicznej. Dyskusję wywołał wykład K. Ajdukiewicza *Zagadnienie idealizmu w sformułowaniu semantycznym* (tamże, 334–336).

W innych wykładach plenarnych podnoszone były zagadnienia jedności wiedzy (T. Grabowski), relacji między filozofią a naukami szczegółowymi, logiki matematycznej i jej znaczenia w systemach dedukcyjnych (W. Wilkosz), syntezy naukowej (Z. Zawirski). Wykład na temat ciągle aktualnych koncepcji filozofii wygłosił Kotarbiński, postulując opracowanie słownika filozoficznego. Zaproponowano także m.in. odnowę filozofii tomistycznej i „unaukowienie” jej za pomocą metod współczesnej logiki. Referaty wygłoszone w czasie Zjazdu ogłoszono w *Księdze pamiątkowej Trzeciego Polskiego Zjazdu Filozoficznego (Kraków 1936)*.

OGÓLNOPOLSKI ZJAZD FILOZOFICZNY. Aktywność środowiska filozoficznego przerwał wybuch II wojny światowej. Po wojnie zmiany wprowadzone przez reżim komunistyczny wstrzymały na wiele lat możliwość organizacji zjazdów. Czwarty zjazd filozoficzny miał miejsce w Lublinie 20–23 VI 1977. Zapowiedź jego organizacji wywołała poruszenie w środowisku filozofów oraz refleksje nad sytuacją i potrzebami filozofii w Polsce. Głos w tej sprawie zabrał m.in. A. B. Stępień w artykule *Stan i potrzeby filozofii w Polsce*. Wskazywał na rozwój filozofii w Polsce, podkreślając rosnącą liczbę badaczy w zakresie etyki, estetyki, historii filozofii, a także logiki formalnej i metodologii nauk. Zwrócił uwagę na znaczenie ośrodków, w których rozważania filozoficzne mają charakter erudycyjny i nie ignoruje się osiągnięć poprzedników (Wydział Filozofii Chrześcijańskiej KUL – M. A. Krąpiec, S. Swieżawski, Wydział Filozofii Chrześcijańskiej ATK w Warszawie – M. Gogacz, B. Dembowski, i in.).

Zjazd odbył się pod hasłem: „Filozofia w służbie narodu i socjalizmu”. Organizatorem był Międzyuczelniany Instytut Filozofii i Socjologii UMCS. Referat otwierający „Socjalistyczny sposób życia jako problem teoretyczny” wygłosił inicjator zjazdu, M. Fritzhand. Drugi zaprezentował swój referat T. M. Jaroszewski (*Stan i perspektywy rozwoju filozofii w Polsce* – frg. w: *Literatura* 6 (1977) nr 27, 1, 4–5). Zarówno Fritzhand, jak i Jaroszewski zwrócili uwagę na konieczność szeroko rozumianego dialogu między kierunkami, co miałyby sprzyjać rozwojowi pol. filozofii. „Istotną rolę powinien odegrać w tym zakresie dialog [...] sprzyjający zacieśnianiu

współpracy w dziedzinie społecznej i rzecz jasna, nie wykluczający [sic!], a zakładający dyskusję i polemikę w sprawach światopoglądowych, metodologicznych, teoriopoznawczych itp.” (Chudy, *Polskie z. f.*, 85).

W dyskusji plenarnej wzięli udział: W. Marciszewski, J. Wojnar-Sujecka, K. Szaniawski, A. Kuczyńska, J. Kmita, M. Michalik, A. Grzegorzcyk, Z. Augustynek, a także J. Ładyka. Obrady toczyły się również w w siedmiu sekcjach: 1) „Filozoficzne problemy człowieka i osobowości”, pod przewodnictwem Jaroszewskiego (9 referatów). Dyskutowano m.in. nad zagadnieniem ontologii człowieka, jego miejscem w świecie i w społeczeństwie, nad teorią osobowości, ale także nad zagadnieniami etyki i humanizmu socjalistycznego; 2) „Materializm historyczny” (4 referaty), kierowana przez J. Ładosza. Debaty dotyczyły rozumienia materializmu historycznego jako integralnej części filozofii marksistowskiej; 3) „System wartości a kształtowanie socjalistycznego sposobu życia” (10 referatów i 5 dyskusji). Składały się na nią dwie podsekcje: estetyczna, kierowana przez A. Kuczyńską, i etyczna, kierowana przez M. Michalika, przewodził J. Legowicz. Przedmiotem dyskusji były kwestie zarówno z zakresu etyki i estetyki, jak i ogólnej teorii wartości, relacji estetyki i etyki oraz warunki ich rozwoju; 4) „Historia filozofii” (21 referatów). W czasie obrad tej sekcji sformułowano kilka postulatów, dotyczących m.in. opracowania i wydania małego filozoficznego słownika biograficznego oraz słownika pol. terminów filozoficznych, wydawania biuletynu informacyjno-bibliograficznego w dziedzinie filozofii. Za słuszne uznano podjęcie próby konsolidacji badań w zakresie historii filozofii. Zaproponowano organizację dorocznych seminariów historyków filozofii. Realizacją i koordynacją mieli się zająć: Z. J. Czarnecki, S. Dziamski, Z. Kuderowicz, Z. Kuksewicz, J. Legowicz i A. Nowicki. Wiele emocji wzbudził referat J. Garewicza, który stwierdził, że „nieporozumieniem jest uprawianie historii filozofii polskiej” (cyt. za: R. Jadczyk, *Ogólnopolski Zjazd Filozoficzny Lublin 1977*, w: *Polskie Zjazdy Filozoficzne*, 93). Krytycznie odnieśli się do tej wypowiedzi Cz. Głombik, a także R. Palacz; 5) „Społeczny kontekst poznania” (12 referatów). Sekcją kierował Z. Cackowski. Obrady toczyły się podczas czterech sesji, na których podjęto problem materializmu historycznego oraz rozwoju wiedzy naukowej i epistemologii; 6) „Materializm dialektyczny a nauki przyrodnicze” (4 referaty). Rozważano problemy dialektyk cząstkowych oraz jedności świata zarówno strukturalnej,

jak i substancjalnej; 7) „Filozoficzne zastosowania logiki” (9 referatów), kierowana przez W. Marciszewskiego. Podjęto rozważania nad historią logiki pol. oraz metodologią formalną nauk empirycznych. Z perspektywy czasu widać ideologiczny kontekst wykładów i dyskusji. A. B. Stępień napisał: „Niestety, Zjazd nie dał pełnej panoramy filozofów zarówno pod względem pokoleń, orientacji i stanowisk, jak i uprawnionych dyscyplin. Prawie nie było przedstawicieli starszych pokoleń, brakowało wielu ze średniego pokolenia, przeważali zdecydowanie młodzi. Dominowała prawie wyłącznie filozofia marksistowska [...]” (*Po z. f. w Lublinie*, 1461). Wg Stępnia, jako pozytyw należy odnotować fakt, że w ogóle podjęto taką inicjatywę, choć należałoby poszerzyć prezentowane stanowiska, nawet jeśli mieliby to być outsiderzy.

V ZJAZD FILOZOFII POLSKIEJ. W Krakowie w dniach 9–12 XI 1987 odbył się piąty zjazd pod hasłem „Filozofia dla przyszłości”. W latach 80. zmarli Tatarkiewicz, Czeżowski, Kotarbiński, Dąmbska. Zmiany społeczno-polityczne w Polsce nie pozostały bez wpływu na środowiska filozoficzne, np. ogłoszenie stanu wojennego (13 XII 1981) spowodowało przerwę w wydawaniu książek i czasopism filozoficznych. Mimo różnych przeszkód i nacisków ideologicznych oraz prób administracyjnego wpływania na sposób myślenia, filozofia pol. rozwijała się, otwierając się na nowe prądy i kierunki. Umacniały się ośrodki niezależne, m.in. regularnie ukazywały się czasopisma naukowe wydawane przez KUL i in. uczelnie katolickie.

Piąty zjazd miał bardziej reprezentatywny charakter niż poprzedni. Dostrzegalna była zarówno różnorodność orientacji, jak i rozległość zainteresowań pol. filozofów. Udział wzięli filozofowie z tzw. uczelni niezależnych, np. KUL reprezentowali M. A. Krąpiec, Z. Hajduk, S. Judycki, S. Kiczuk, S. Kowalczyk, A. B. Stępień, S. Wielgus. Komitetowi programowemu oraz Komitetowi Organizacyjnemu przewodniczył J. Lipiec (UJ). W zjeździe uczestniczyło 331 osób (wg przygotowanego przez organizatorów *Przewodnika zjazdowego*, chociaż niektóre były nieobecne, np. J. Legowicz czy B. Skarga), ogłoszono 160 referatów. Obrady podzielono na dwie sesje plenarne, 3 posiedzenia panelowe oraz 7 sekcji: sekcja I „Samowiedza filozofii” (prezydium: W. Stróżewski, J. Lipiec, B. Stanosz, Cz. Piecuch); sekcja II „Filozofia człowieka i świat współczesny” (prezydium: Z. Kuderowicz, A. B. Stępień, J. Szmyd, A. Komendera, R. Wawrykiewicz; sekcja III „Filozofia i metodologia nauki” (prezydium: J. Kmita, Z. Augustynek, S.

Mazierski, L. S. Fiut, A. Grobler); sekcja IV „Człowiek w świecie wartości” (prezydium: A. Michalik, Z. J. Czarnecki, B. Dziemidok, M. Uliński, P. Mróz); sekcja V „Drogi poznania – drogi do prawdy” (prezydium: M. Przełęcki, M. Hempoliński, M. C. Lubański, J. Szymura); sekcja VI „Współczesny wymiar badań nad dziejami filozofii” (prezydium: R. Panasiuk, Cz. Głombik, M. Markowski, J. Miklaszewska); sekcja VII „Logika i jej zastosowanie” (prezydium: W. Marciszewski, L. Gumański, L. Koj, W. Suchoń).

W *Przewodniku zjazdowym* zamieszczono informacje na temat programu obrad, abstrakty referatów, szkic historyczny poprzednich z. f. oraz indeks osobowy uczestników. Wykład otwierający o stanie i perspektywach pol. filozofii wygłosił T. M. Jaroszewski. W czasie dyskusji zwracano m.in. uwagę na uproszczenia w podziale filozofii pol. na nurt chrześcijański i marksistowski. Pierwsze posiedzenie panelowe „Filozofia – czym jest, czym być może, czym być powinna”, dotyczące koncepcji filozofii, prowadził Cackowski. Panelistami byli: Krąpiec, który w swoim wystąpieniu podkreślił konieczność odwołania się w poznaniu do rzeczywistości, a nie idei czy świata nakreślonego przez ideologię; Stępień, który dokonał ogólnej charakterystyki szkół filozoficznych i ich osiągnięć, a także Jaroszewski, Marciszewski, Lipiec, Stróżewski, Siemek. Stróżewski w wystąpieniu *Czy tak musi być?* (Pr 4 (1991), 67–70) wskazywał na zagrożenia dla filozofii, wynikające z rezygnacji z wysiłku naukotwórczego i przeformułowania filozofii w światopogląd, z popadania w skrajności irracjonalizmu i racjonalizmu, a także z pokusy maksymalizmu. Lipiec (*W oczekiwaniu nowych systemów*, tamże, 70–75) podkreślił, że kończy się epoka minimalizmu, wskazując jednocześnie na konieczność otwarcia filozofii na nowe systemy, jako antropologii filozoficznej.

J. Such pełnił funkcję moderatora drugiej dyskusji panelowej „Filozofia a nauki szczegółowe”. Wśród uczestników byli profesorowie: Z. Augustynek, M. Heller, W. Krajewski, A. Urbanek. Dyskutowano m.in. na temat filozoficznych problemów w biologii, relacji filozofii i nauki, wpływu filozofii na nauki, zwł. przyrodnicze, i wpływu nauk na filozofię.

Trzecią dyskusję panelową „Człowiek i społeczeństwo w świetle filozofii i nauk humanistycznych” prowadził J. Kuczyński. Panelistami byli: Z. Czarnecki, A. Grzegorzcyk, M. Lubański, B. Łagowski, W. Markiewicz, J. Tischner, T. Tomaszewski. Wystąpienia wywołały ożywioną dyskusję m.in. na

temat możliwości pogodzenia „filozofii dialogu” z programem Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność”, a także w kwestii obrazu pol. filozofii. Zjazd krakowski miał duże znaczenie dla jej rozwoju. Zauważalne były przemiany w środowisku filozoficznym, chociaż organizatorzy nie ustrzegli się uwikłań politycznych. Był to jednak zjazd nawiązujący do tradycji z. f. przedwojennych. Referaty (43) zostały opublikowane w „Studiach Filozoficznych” (1988, nr 12, 1989, nr 1). Pomimo starań, nie ukazała się księga pamiątkowa.

VI POLSKI ZJAZD FILOZOFICZNY. Odbył się w 1995 w Toruniu pod patronatem Komitetu Nauk Filozoficznych PAN (przewodniczący J. Pelc) oraz Zarządu Głównego Polskiego Tow. Filozoficznego (W. Stróżewski). Uczestniczyło ponad 700 uczestników, a obrady toczyły się w 32 sekcjach. Pojawiły się sekcje: filozofii i etyki biznesu, ekofilozofii i bioetyki, filozofii edukacji oraz postmodernizmu. Każdego dnia odbywał się najpierw wykład ogólny. Podczas uroczystości otwarcia odczytano m.in. przesłanie Jana Pawła II: „Obecny Zjazd jest wydarzeniem niezmiernie doniosłym w życiu polskiej nauki [...] po wielu latach ideologicznego zniewolenia umysłów, odbywa się w warunkach odzyskanej wolności [...]. W minionym okresie system totalitarny wyrządził pol. nauce i kulturze wiele niepowetowanych szkód. Był to czas trudnej próby także dla Waszego środowiska, trzeba więc raz jeszcze przemyśleć sprawę powołania filozofii i właściwego jej ethosu. Chodzi tutaj o powołanie do służby Prawdzie” (cyt. za: A. B. Stępień, *VI Polski Zjazd Filozoficzny [...]*, 140). Wykład inauguracyjny, poświęcony rozumowaniu w polszczyźnie, wygłosił H. Hiż. Wśród różnorodnych stanowisk uczestników można wskazać 4 dominujące orientacje: 1) filozofia logiczna i lingwistyczna; 2) filozofia jako zjawisko społeczne bądź kulturowe w zestawieniu z innymi dziedzinami kultury, np. stanowisko Z. J. Zdybickiej na temat stosunków między religią i polityką; 3) historia filozofii; 4) filozofia jako rodzaj ekspresji życiowej.

Zjazd ten, pierwszy po zmianach ustrojowych w Polsce (1989), budził ogromne zainteresowanie środowisk filozoficznych, ale i oczekiwania, chociażby wstępnej oceny minionego okresu i znaczenia filozofii marksistowskiej. Ważne było wystąpienie R. Wójcickiego (IFiS PAN) *Przeszłość i przyszłość polskiej filozofii* (KF 24 (1996) z. 1, 125–143).

Krytycznie odniósł się do pol. filozofii powojennej, zarzucając jej odwrócenie się od podstawowej idei poszukiwania prawdy.

Zastrzeżenia budziła programowa koncepcja zjazdu. Tytuły i abstrakty referatów wskazywały na duże rozproszenie tematyki oraz nieodpowiednie pogrupowanie w sekcjach. Ustalenie wykładów ogólnych w obrębie jednej orientacji zafałszowywało pozycję innych nurtów, jak tomizm czy fenomenologia. Dominował nurt szeroko rozumianej filozofii pozytywizującej i analitycznej. Brakowało czasu na rzetelną, naukową dyskusję, służącą przełamywaniu barier między określonymi szkołami. A. B. Stępień w sprawozdaniu napisał: „VI Polski Zjazd Filozoficzny spełnił rozmaite małe role podobnych kongresów, nie spełnił tego wielkiego zadania, które było potrzebne i na które wskazał w swym przesłaniu też filozof polski, Jan Paweł II” (tamże, 143).

Materiały i abstrakty ukazały się w: *VI Polski Zjazd Filozoficzny Toruń, 5–9 września 1995* oraz na łamach: „Kwartalnika Filozoficznego” (24 (1996) z. 1, 2; 25 (1997) z. 2); „Ruchu Filozoficznego” (53 (1996) nr 2–3, 161–415).

VII POLSKI ZJAZD FILOZOFICZNY. W dniach 14–18 IX 2004 zwołano kolejny zjazd w Szczecinie. Organizatorami byli: Uniwersytet Szczeciński, Komitet Nauk Filozoficznych PAN oraz Polskie Tow. Filozoficzne. Przewodniczącym Komitetu Organizacyjno-Programowego został M. Rutkowski (UŚ). W zjeździe wzięło udział ponad 500 uczestników, łącznie wygłoszono 368 referatów. Gośćmi honorowymi byli: T. Gadacz, A. Grzegorzczak, L. Koj, L. Kołakowski, W. Krajewski, A. Póltawski, M. Siemek, W. Stróżewski, J. Szacki, A. Szostek i A. Walicki. Wykład inauguracyjny *O zawodzie filozofa* (w: *Byt i sens*, 19–20) wygłosił L. Kołakowski. Spotkania podzielono na 3 grupy: wykłady plenarne, dyskusje panelowe oraz obrady w poszczególnych sekcjach. Obradowano w 20 sekcjach: dydaktyki filozofii, estetyki, etyki, filozofii człowieka, feministycznej, języka, kultury, nauki, politycznej i społecznej, prawa, przyrody, religii, umysłu, historii filozofii nowożytnej i współczesnej, filozofii pol., filozofii starożytnej i średniowiecznej, logiki, ontologii, teorii poznania. Dyskusjom panelowym przewodniczyli: W. Marciszewski, A. Bronk, Z. Szawarski, A. Nowaczyk, J. Hołowka, A. Szahaj i R. Piłat. Podejmowano m.in. zagadnienia dotyczące racjonalizmu, kultury, relatywizmu, religii, etyki, bioetyki oraz filozofii umysłu. Odbyła się także sesja zorganizowana z okazji setnej rocznicy

powstania Polskiego Tow. Filozoficznego na temat „Sposób działania towarzystw naukowych w dobie internetu”. W. Stróżewski (UJ) wygłosił wykład zamykający *Byt i sens* (w: tamże, 21–31), którego tytuł stał się tytułem książki pamiątkowej. Po zjeździe szczecińskim ukazał się też *Informator filozofii polskiej* (wyd. jako t. 40 czasopisma „Principia”).

VIII POLSKI ZJAZD FILOZOFICZNY. Zjazd odbył się w Warszawie w dniach 15–20 IX 2008 pod hasłem „Żadnej rzeczy nie widzi się w jej właściwej wielkości” (myśl XIII-wiecznego filozofa – Witelona). Organizatorami byli Komitet Nauk Filozoficznych PAN, Polskie Tow. Filozoficzne, UW, Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina w Warszawie, Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej w Warszawie. W skład Komitetu Programowo-Organizacyjnego weszli: T. Gadacz, J. J. Jadacki, W. Stróżewski, T. Szubka. Zarejestrowano ok. 700 uczestników. Spotkania naukowe podzielono na obrady plenarne, sekcyjne, a także dyskusje „okrągłego stołu”. M. Heller wygłosił wykład otwierający *Granice czasu, przestrzeni i prawdopodobieństwa* (w: *Panorama współczesnej filozofii polskiej*, 75–85). Pozostałe referaty plenarne przedstawili: J. Hołówka (UW) – o konstrukcjach poznawczych, J. Woleński (UJ) – o argumentacji i perswazji w filozofii, a także Stróżewski – *Od wartości bytu do bytu wartości* (w: tamże, 116–130). Oprócz referatów plenarnych, wygłoszono referaty sekcyjne (17 sekcji: logiki, semiotyki, metodologii i filozofii nauki, filozofii języka i umysłu, ontologii i metafizyki, filozofii przyrody, epistemologii, antropologii, filozofii społeczeństwa i polityki, filozofii kultury, filozofii religii, etyki, estetyki, historii filozofii pol., historii starożytnej i średniowiecznej filozofii obcej, historii nowożytnej i najnowszej filozofii obcej i obcojęzyczna dla gości zagranicznych – była to nowa inicjatywa). W obradach uczestniczyli filozofowie m.in. z Warszawy, Krakowa, Lublina, Torunia, a także z zagranicy.

Zakres podejmowanych zagadnień był szeroki – od filozofii analitycznej po egzystencjalizm i filozofię ind., od kognitywistyki, filozofii języka, przez historię filozofii, estetykę, do teologii. Podjęto próbę podsumowania badań w filozofii. Zastanawiano się nad kondycją humanistyki w dobie technicyzacji i ideologii skuteczności (określenia Gadacza). Ciekawą formą były dyskusje „okrągłego stołu”. Odbyło się 15 dyskusji panelowych na temat m.in. kulturowych uwarunkowań pojęć filozoficznych; modelu edukacji

filozoficznej; aksjomatycznej teorii mnogości; etyki środowisk naukowych czy tradycji i szkół filozoficznych w pol. filozofii. Analiza poruszanej problematyki wskazuje na przewagę orientacji analitycznej, chociaż organizatorzy pozostawili też miejsce dla filozofów różnych szkół. Lista podejmowanych tematów w jakimś stopniu jest odzwierciedleniem obecności rozmaitych specjalności filozoficznych i różnych szkół w pol. myśli filozoficznej. Materiały, dokumentacje i dodatkowe informacje ukazały się w: *Panorama współczesnej filozofii polskiej. Księga pamiątkowa VIII Polskiego Zjazdu Filozoficznego*. Niektóre referaty zostały wydane na łamach „Filozofii Nauki” (17 (2009) nr 4, 35–147; m.in. M. Omyły, M. Grygiańca).

PODSUMOWANIE. Tradycja z. f. ukazuje dorobek filozoficznej myśli pol. oraz wpływ filozofii na rozwój kultury. Analiza historii filozofii wskazuje na wielotorowość i wszechstronność refleksji filozoficznej, ale także na zagrożenia ze strony idealizmu, relatywizmu i subiektywizmu. Spotkania naukowe dają szansę na rzetelną debatę i namysł nad istotą oraz powołaniem filozofii w konfrontacji z kierunkami, w których rezygnuje się z poznania prawdy jako celu filozofii. S. Swieżawski w liście z 1995, skierowanym do uczestników VI Polskiego Zjazdu Filozoficznego, zawarł przesłanie aktualne w każdym czasie, które jest prawdziwym wyzwaniem dla filozofa: „Dziś chyba bardziej niż kiedykolwiek trzeba przypomnieć adeptom w służbie Pani Filozofii, jak wielka jest jej godność i co trzeba czynić, aby nie zgubić tego, co w jej tożsamości najistotniejsze. Dróg prowadzących do znajdowania prawdy filozoficznej jest niezmiernie wiele. Dlatego też każdy, najbardziej partykularny sposób filozofowania jest uprawniony, jeśli kieruje nim autentyczne pragnienie odnajdywania prawdy, a nie jakieś uboczne cele ideologiczne i pozaprawdziwościowe” (cyt. za: Stępień, *VI Polski Zjazd Filozoficzny*, 140).

Filozofia w zjazdach lekarzy i przyrodników polskich, RuF 1 (1911) nr 7, 137–141; T. Czeżowski, *Pierwszy polski Zjazd filozoficzny*, RuF 5 (1919) nr 3, 41–43; *Pierwszy polski Zjazd filozoficzny*, RuF 7 (1923), nr 6, 81–82; *Po I. Polskim Zjeździe filozoficznym*, tamże, nr 9–10, 129–137; *Tematy obrad I. Polskiego Zjazdu filozoficznego*, tamże, nr 7–8, 97–98; *Drugi Polski Zjazd filozoficzny*, RuF 10 (1926–1927) nr 1–6, 15–16; *Po II Polskim Zjeździe filozoficznym*, tamże, nr 7–10, 93–97; *Księga pamiątkowa Pierwszego*

Polskiego Zjazdu Filozoficznego (Lwów 1923), PF 30 (1927) z. 4; *Księga pamiątkowa Drugiego Polskiego Zjazdu Filozoficznego (Warszawa 1927)*, PF 31 (1928) z. 1–2; *Księga pamiątkowa Trzeciego Polskiego Zjazdu Filozoficznego (Kraków 1936)*, PF 39 (1936) nr 4; Cz. Głombik, *Lubelskie spotkanie filozofów polskich*, RuF 35 (1977) nr 3–4, 141–153; *Ogólnopolski Zjazd Filozoficzny*, SF 21 (1977), nr 12; A. Morzyniec, *V Zjazd Filozofii Polskiej – „Filozofia dla przyszłości”*, SF 29 (1977) nr 8, 215–234; A. B. Stępień, *Po z. f. w Lublinie*, Znak 29 (1977) nr 11–12, 149–1461; tenże, *Stan i potrzeby filozofii w Polsce*, tamże, nr 4, 473–479; W. Chudy, *Polskie z. f. (Sprawozdawczo-retrospekcyjne uwagi w związku z Ogólnopolskim Zjazdem Filozoficznym, Lublin 20–23 VI 1977)*, ZNKUL 22 (1979) nr 4, 82–85; M. Ossowska, *Sprawozdanie z III Polskiego Zjazdu Filozoficznego*, w: taż, *O człowieku, moralności i nauce*, Wwa 1983, 310–313; A. B. Stępień, *V Zjazd Filozofii Polskiej*, ZNKUL 30 (1987) nr 3–4, 119–125; *V Zjazd Filozofii Polskiej*, RuF 45 (1988) nr 1, 114; *VI Polski Zjazd Filozoficzny Toruń, 5–9 września 1995. Program*, To 1995; P. Maciejko, *VI Polski Zjazd Filozoficzny w Toruniu*, PF 4 (1995) nr 3, 223–225; A. B. Stępień, *VI Polski Zjazd Filozoficzny – zjazd straconych szans*, ZNKUL 38 (1995) nr 3–4, 139–143; *Polskie Z. F.*, To 1995; W. Herman, *VII Polski Zjazd Filozoficzny*, EdF 38 (2004), 311–312; *Byt i sens. Księga pamiątkowa VII Polskiego Zjazdu Filozoficznego w Szczecinie 14–18 września 2004 roku*, Sz 2005; R. Wiśniewski, *VIII Polski Zjazd Filozoficzny*, RuF 65 (2008) nr 4, 563–569; *VIII Polski Zjazd Filozoficzny, Warszawa, 15–20 września 2008 roku. Księga streszczeń*, Wwa 2008; *Czy naturalizacja jest nadzieją epistemologii? Dyskusja Okrągłego Stołu na VIII Polskim Zjeździe Filozoficznym w Warszawie, 15–20 września 2008 [debata]*, Analiza i Egzystencja 9 (2009), 187–214; *Panorama współczesnej filozofii polskiej. Księga pamiątkowa VIII Polskiego Zjazdu Filozoficznego*, Wwa 2010.

Mirella Nawracała-Urban